Wanda A. Ciszewska

Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu.

Instytut Informacji Naukowej i Bibliologii

e-mail: tai@umk.pl

ORCID ID: 0000-0001-8716-9869

„B

iblioteka Księgarza” – seria wydawnicza wspierająca kształcenie księgarzy w PRL

DOI: <http://dx.doi.org/10.12775/FT.2017.009>

Tekst jest opublikowany na zasadach niewyłącznej licencji Creative Commons
Uznanie autorstwa-Bez utworów zależnych 3.0 Polska (CC BY-ND 3.0 PL).

Dr hab. Wanda A. Ciszewska jest adiunktem w Zakładzie Książki Dawnej i Współczesnej Instytutu Informacji Naukowej i Bibliologii Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. Prowadzi badania z zakresu funkcjonowania ruchu wydawniczo-księgarskiego, zarówno w kontekście historycznym, jak i współczesnym. Jej zainteresowania naukowe obejmują również zagadnienie związane z edytorstwem i estetyką publikacji. Jest autorką monografii *Książka w Toruniu w latach 1945–1950. Ruch wydawniczo-księgarski* (Toruń 2005) oraz *Skażone władzą. Ruch wydawniczo-księgarski na Kujawach i Pomorzu w latach 1945–1956* (Toruń 2015), a także redaktorem naukowym „Toruńskich Studiów Bibliologicznych”.

S

łowa kluczowe: „Biblioteka Księgarza”, księgarz, kształcenie zawodowe, serie wydawnicze, Stowarzyszenie Księgarzy Polskich

S

treszczenie. „Biblioteka Księgarza” to seria wydawnicza firmowana i prowadzona przez Stowarzyszenie Księgarzy Polskich, ale publikowana przez kilka różnych oficyn wydawniczych, takich jak Wiedza Powszechna, czy Państwowe Wydawnictwa Szkolnictwa Zawodowego. Seria ukazywała się w latach 1960–1965, obejmując łącznie dziewięć pozycji przydatnych w kształceniu przyszłych adeptów zawodu księgarza. Publikacje mają proste opracowanie graficzne wynikające z ich edukacyjnego charakteru. Ta kilkuletnia akcja wydawnicza została prawie całkowicie zapomniana, ale pozycje, które ukazały się w jej ramach, stały się dziś źródłem informacji o zasadach funkcjonowania placówek księgarskich PRL. Zamieszczone w poszczególnych opracowaniach informacje dotyczące m.in. schematu organizacyjnego Centrali Księgarstwa „Dom Książki”, organizacji sprzedaży wysyłkowej czy też zasad obliczania marży kolporterskiej mogą być wykorzystane przy omówieniu różnych zagadnień związanych z organizacją sprzedaży książek w minionej epoce.

Wprowadzenie

„Biblioteka Księgarza” to cykl pozycji wydawanych w latach 60. XX w. przez organizację branżową – Stowarzyszenie Księgarzy Polskich (dalej: SKP). Zasadniczym celem serii było zastąpienie brakujących podręczników księgar-

skich i zaspokajanie potrzeb związanych z kształceniem przyszłych księgarzy. W jej ramach ukazało się łącznie dziewięć pozycji dotyczących zagadnień organizacji pracy księgarni, specyfiki funkcjonowania antykwariatu, czy nietypowego asortymentu księgarskiego.

Ta seria wydawnicza nie stała się dotychczas przedmiotem odrębnego opracowania. „Biblioteka Księgarza” nie została również odnotowana w pracy *Serie wydawnicze*¹ zawierającej informacje o polskim ruchu wydawniczym, a przygotowanej w latach 60. XX w. przez Ministerstwo Kultury i Sztuki. Także Aniela Morawska w publikacji *Serie wydawnicze w Polsce Ludowej*² pominęła ten cykl wydawniczy. Pierwsze informacje o „Bibliotece Księgarza” zostały zawarte w artykule Jerzego Penkali, opublikowanym na łamach „Księgarza” w 1977 r.³ Drobne wzmianki o cyklu pojawiły się w publikacjach Tadeusza Hussaka⁴, wieloletniego pracownika Centrali Księgarstwa „Dom Książki” i przewodniczącego Zarządu Głównego SKP. Istnienie serii odnotowano także w biogramie Stanisława Malawskiego, inicjatora i redaktora tej akcji wydawniczej⁵. O „Bibliotece Księgarza” wzmiankuje Grzegorz Nieć, w kontekście omawiania pracy Stanisława Tarkowskiego, *Antykwariat księgarski* (Warszawa 1960), wydanej w tym cyklu⁶.

„Biblioteka Księgarza” nie była serią w ścisłym znaczeniu terminu zdefiniowanego zarówno w *Encyklopedii wiedzy o książce*, jak i *Encyklopedii współczesnego bibliotekarstwa polskiego*. *Seria* to zbiór dzieł zwartych różnych autorów, z których każde ma własny tytuł. Poszczególne pozycje posiadają jednolitą szatę edytorską i połączone są w całość znakiem graficznym lub wspólnym tytułem serii⁷. W przypadku „Biblioteki Księgarza” tylko część pozycji ma wspólne elementy graficzne okładek jednoznacznie je identyfikujące jako elementy omawianego cyklu. Zaliczenie pozostałych publikacji do serii jest możliwe tylko na podstawie nazwy serii umieszczonej jedynie u góry karty tytułowej oraz zwrot „Na zlecenie Stowarzyszenia Księgarzy Polskich...” pojawiający się na stronie redakcyjnej. W *Podręcznym słowniku bibliotekarza* dodatkowo uwzględniono termin *seria zakończona* czyli wydawnictwo seryjne, które przestało się ukazywać⁸. Omawiany cykl ukazywał się w latach 1960–1965, można zatem zaliczyć go do serii zakończonych.

¹ *Serie wydawnicze. Informacja o publikacjach seryjnych w polskim ruchu wydawniczym. Do użytku wewnętrznego*, Warszawa 1962.

² A. Morawska, *Serie wydawnicze w Polsce Ludowej*, Warszawa 1971.

³ J. Penkala, *System kształcenia i doskonalenia zawodowego kadr księgarskich w PRL*, Księgarz, 1977, nr 1, s. 8–9.

⁴ T. Hussak, *Księgarstwo bliskie czytelnikom. Nie zmarnowaliśmy szansy...*, Olsztyn 1999, s. 241; idem, *Byliśmy służbą społeczną... (Rzecz o Stowarzyszeniu Księgarzy Polskich)*, Olsztyn 2004, s. 225; idem, *Dorobek kształcenia księgarzy (60 lat istnienia szkół księgarskich)*, Warszawa 2010, s. 226–227.

⁵ B. Karkowski, *Malawski Stanisław*, [w:] *Słownik pracowników książki polskiej. Suplement III*, red. H. Tadeusiewicz z udziałem B. Karkowskiego, Warszawa 2010, s. 103.

⁶ G. Nieć, *Antykwariat Przedsiębiorstwa Państwowego „Dom Książki” w latach 1951–1989 w świetle polskiej prasy księgarskiej*, Roczniki Biblioteczne, R. LVI: 2012, s. 151.

⁷ J. Cygańska, *seria*, [w:] *Encyklopedia współczesnego bibliotekarstwa polskiego*, red. K. Głombiowski, B. Świderski, H. Więckowska, Wrocław 1976, s. 270; *Seria*, [w:] *Encyklopedia wiedzy o książce*, kom. red. A. Birkenmajer, B. Kocowski, J. Trzynałowski, Wrocław–Warszawa–Kraków 1971, sz. 2147.

⁸ *Seria zakończona*, [w:] *Podręczny słownik bibliotekarza*, oprac. G. Czapnik, Z. Gruszka przy współpracy H. Tadeusiewicz, Warszawa 2011, s. 303.

Stowarzyszenie Księgarzy Polskich i kształcenie adeptów zawodu

„Biblioteka Księgarza” to cykl dziewięciu pozycji publikowanych w latach 60. XX w. przez kilka różnych oficyn wydawniczych, ale z inicjatywy Stowarzyszenia Księgarzy Polskich. Organizacja ta odwoływała się do tradycji Związku Księgarzy Polskich (dalej: ZKP), powstałego w 1908 r. z inicjatywy środowiska. Początkowo ZKP funkcjonował jako organizacja zrzeszająca właścicieli firm wydawniczych i księgarskich z terenu Królestwa Polskiego, a dopiero od 1921 r. jako ogólnopolski związek branżowy. ZKP wiele uwagi przywiązywał do kształcenia i doskonalenia kadr księgarskich. W tym celu już w 1918 r. uruchomiono Zawodowe Kursy Księgarskie, a od 1928 r. w Warszawie – dwuletnią Szkołę Księgarską, całkowicie utrzymywaną przez przedstawicieli branży⁹.

Stowarzyszenie Księgarzy Polskich powstało na fali odwilży politycznej w 1956 r. i miało zastąpić przymusowo zlikwidowany w 1951 r. Związek Księgarzy Polskich. SKP funkcjonował w odmiennych warunkach politycznych i jako statutowy kontynuator organizacji księgarzy i wydawców zrzeszał już nie właścicieli, ale pracowników zatrudnionych w monopolistycznym państwowym przedsiębiorstwie „Dom Książki”. Był społeczną organizacją, która poza rozwojem dorobku branży księgarskiej miała za zadanie wykazywać aktywność i społeczne zaangażowanie w kształtowanie potrzeb czytelniczych zgodnych z oczekiwaniem centralnych władz partyjnych¹⁰.

W centrum zainteresowania SKP pozostawała kwestia właściwego przygotowania nowych pracowników księgarskich. W okresie powojennym ze względu na brak wykwalifikowanych pracowników księgarskich, w zawodzie tym zatrudniano także osoby przygodne, zobowiązując je do podnoszenia własnych kwalifikacji. Początkowo kształcenie realizowano poprzez trzyletnie kursy księgarskie zorganizowane jeszcze przez ZKP. Korespondencyjny Kurs Księgarstwa uruchomiony w listopadzie 1946 r. zapewniał typowe zawodowe przygotowanie do pracy w księgarni¹¹.

W 1947 r. w Krakowie uruchomiono pierwsze państwowe liceum bibliotekarsko-księgarskie¹². Szczególnie dotkliwie niedostatek wykwalifikowanych kadr dostrzegano na etapie budowania struktur jednolitej, państwowej sieci księgarskiej opartej na monopolu placówek „Domu Książki”. Przyczyniło się to do stopniowego zbudowania systemu kształcenia składającego się z dziewięciu średnich szkół księgarskich (Warszawa, Gdańsk, Kielce, Kołobrzeg, Kraków, Łódź, Poznań, Szczecin, Wrocław) oraz dodatkowo (przeznaczonego dla absolwentów szkół

⁹ A. Kłossowski, *Tradycje polskich organizacji księgarskich*, Warszawa 1984, s. 19, 24. Jako ogólnopolska organizacja ZKP powstał pod nazwą Powszechny Związek Księgarzy i Wydawców, dopiero w 1922 r. powrócono do krótszej nazwy – Związek Księgarzy Polskich. Ibidem, s. 24–25.

¹⁰ S. Dippel, *O księgarzach, którzy przeminęli*, Wrocław 1976, s. 257, 259. Szczegółowo okoliczności powstania SKP przedstawia T. Hussak w pracy *Byliśmy służbą społeczną...*, s. 44–65. Na temat roli i zadań SKP zob. T. Hussak, *Referat przewodniczącego Zarządu Głównego SKP*, Księgarz, 1971, nr 2, s. 2–3.

¹¹ Zob. T. Woynowski, A. Fijałek, *Szkolenie pracowników*, Biuletyn Księgarstwa Spółdzielczego, 1947, nr 2, s. 32; T. Hussak, *Byliśmy służbą społeczną...*, s. 223–225; idem, *Dorobek kształcenia...*, s. 50.

¹² Por. S. Malawski, *Państwowe szkolnictwo księgarskie*, Księgarz, 1964, nr 3, s. 15; T. Hussak, *Dorobek kształcenia...*, s. 51.

ogólnokształcących) z Zaocznego Wydziału Księgarskiego Policealnego Studium Ekonomicznego w Warszawie. Doskonalenie zawodowe już zatrudnionych było możliwe poprzez różnego rodzaju kursy organizowane co roku dla poszczególnych grup pracowników w ramach przedsiębiorstw księgarskich. Równolegle w systemie zaocznym prowadzono kursy specjalistyczne, za które odpowiedzialny był Zarząd Główny SKP¹³.

Kształcenie księgarzy było wspomagane przez publikacje i materiały pomocnicze przygotowywane dla tej grupy zawodowej. Już w 1949 r. z inicjatywy ZKP ukazał się skrypt Tadeusza Rojewskiego pt. *Okno księgarni. Budowa i dekoracja* (Warszawa 1949). Z kolei w 1950 r. wydano *Księgoznawstwo w zarysie* opracowane przez Xawerego Świerkowskiego (Warszawa 1950). Obie publikacje przeznaczono dla uczestników kursów korespondencyjnych zorganizowanych przez ZKP.

Wraz z monopolizacją dystrybucji detalicznej przez „Dom Książki” pojawiły się wydawnictwa szkoleniowe ukazujące się z inicjatywy Centrali Księgarskiej. Do pozycji tych można zaliczyć obszerną monografię zatytułowaną *Księgarstwo* Adama Klimowicza (Warszawa 1953), jednego z pierwszych zastępców dyrektora naczelnego Centrali, jak również opracowanie Stanisława Malawskiego *Praca księgarza* (Warszawa 1952). Kolejne pozycje autorstwa Malawskiego, *Obsługa klienta w księgarni* (Warszawa 1953) oraz *Propaganda księgarstwa* (Warszawa 1953) ukazały się już w ramach serii „Biblioteka Szkolenia Księgarskiego”. Cykl ten firmowany przez „Dom Książki” wydawany był w latach 1953–1954¹⁴.

Kilkakrotnie tu przywoływany Stanisław Malawski był jedną z osób aktywnie zaangażowanych w działania wspierające kształcenie kadr księgarskich i podnoszenie kwalifikacji zawodowych tej grupy. Początkowo związany z księgarstwem spółdzielczym Malawski opracował materiały szkoleniowe przeznaczone dla spółdzielczości. Jest autorem między innymi takich publikacji, jak *Księgarnie spółdzielcze. Instrukcja dla organizatorów* (Łódź 1945) czy *Księgarstwo spółdzielcze. Cele i zadania* (Łódź 1945). Po przejęciu księgarni spółdzielczych przez „Dom Książki” pełnił różnorodne funkcje w Centrali Księgarstwa: pomagał w scalaniu różnych placówek księgarskich w jednolitą sieć księgarską, był kierownikiem Działu Organizacji Techniki Obrotu, a następnie naczelnikiem Wydziału Szkolenia. Pełniąc tę ostatnią funkcję, aktywnie zaangażował się w kształcenie kadr księgarskich. Był współtwórcą szkoły księgarskiej w Warszawie, organizatorem licznych kursów,

¹³ J. Penkala, op. cit., s. 5, 7. Autor wymienia 9 średnich szkół księgarskich, z kolei T. Hussak w pracy *Dorobek kształcenia...* odnotowuje 20 miejscowości, w których funkcjonowały szkoły księgarskie, w tym 10 ośrodków kształcenia powstałych do końca lat 70. Por. T. Hussak, *Dorobek kształcenia...*, s. 201, passim.

W latach 60. i 70. XX w. problematyka kształcenia adeptów zawodu była przedmiotem dyskusji i zainteresowania wielu przedstawicieli środowiska księgarskiego (por. S. Malawski, *Państwowe szkolnictwo księgarskie*, Księgarz, 1964, nr 3, s. 15–25; J. Bieszczad, *O utrzymanie wydziałów księgarskich w szkołach handlowych*, Księgarz, 1971, nr 1, s. 30–31; S. Godecki, *Pomaturalne szkoły i podyplomowe studia księgarskie*, Księgarz, 1971, nr 1, s. 23–29; T. Hussak, *Doskonalenie modelu kształcenia i dokształcania księgarzy w Polsce*, Księgarz, 1977, nr 1, s. 21–27). Zaowocowało to powołaniem 1 kwietnia 1974 r. z inicjatywy Zarządu Głównego SKP w porozumieniu ze Zjednoczeniem Księgarstwa, odpowiedzialnym w tamtym okresie za działalność placówek „Domu Książki”, „autorytatywnego organu społeczno-zawodowego” – Rady do Spraw Kształcenia i Doskonalenia Zawodowego Księgarzy. Zob. T. Hussak, *Doskonalenie modelu kształcenia...*, s. 23.

¹⁴ J. Penkala, *System kształcenia...*, s. 8. Poza pracami S. Malawskiego w ramach serii „Biblioteka Szkolenia Księgarskiego” ukazały się m.in. następujące pozycje: M. Jagła, *Zarys bibliografii księgarskiej* (Warszawa 1954) czy C. Kwiecień, *Zaopatrzenie księgarni* (Warszawa 1953). Ibidem.

z jego inicjatywy powstało dwuletnie studium antykwaryczne. S. Malawski przygotował wiele podręczników i skryptów dotyczących funkcjonowania księgarni. Założył i redagował „Biuletyn Księgarstwa Spółdzielczego”, przekształcony następnie w periodyk zatytułowany „Praca Księgarska” ukazujący się w latach 1945–1949. S. Malawski był współtwórcą i aktywnym działaczem SKP, należał do inicjatorów cyklu wydawniczego firmowanego przez Stowarzyszenie Księgarzy – „Biblioteki Księgarza” i był jego redaktorem¹⁵.

„Biblioteka Księgarza” – analiza formalna

Jak już wspomniano wcześniej cykl „Biblioteka Księgarza” jest nietypową serią wydawniczą. Był publikowany przez różne oficyny wydawnicze, ale ukazywał się z inicjatywy Stowarzyszenia Księgarzy Polskich, o czym informują oznaczenia na okładce części publikacji¹⁶ lub zwroty „Na zlecenie Stowarzyszenia Księgarzy Polskich Wydawnictwo Arkady”¹⁷, czy „Na zlecenie Stowarzyszenia Księgarzy Polskich P.W. »Wiedza Powszechna«”¹⁸ zamieszczane na stronach redakcyjnych poszczególnych pozycji.

Cykl miał jednolity format wspólny dla wszystkich tomów – 21 × 15 cm (z drobnymi modyfikacjami zależności od docięcia brzegów kart). Wyróżnieniem świadczącym o zamierzonym planie wydawniczym był znak serii w postaci napisu „BIBLIOTEKA KSIĘGARZA” występującego w dwóch wariantach graficznych. Wariant pierwszy pojawia się na publikacjach z 1960 r. i związany jest z jednolitą koncepcją graficzną tych wydawnictw publikowanych w tym czasie przez „Wiedzę Powszechną”. Były to abstrakcyjne kształty graficzne z nazwą serii umieszczoną z lewej strony okładki, biegnącą od dołu ku górze. Autorem tego opracowania – w poszczególnych publikacjach różniącego się tylko tonacją kolorystyczną – był Janusz Kaczkowski. Szczegóły jego koncepcji odzwierciedlają ilustracje 1–2.

¹⁵ B. Karkowski, *Malawski Stanisław*, [w:] *Słownik pracowników książki polskiej. Suplement III*, red. H. Tadeusiewicz z udziałem B. Karkowskiego, Warszawa 2010, s. 103; *Kronika Stowarzyszenia, Księgarz*, 1981, nr 3, s. 68. Na temat działalności S. Malawskiego w SKP zob. również T. Hussak, *Byliśmy służbą społeczną...*, passim.

¹⁶ Por. S. Tarkowski, *Antykwariat. Zarys wiadomości*, Warszawa 1960.

¹⁷ C. Kwiecień, *Wydawnictwa artystyczne*, Warszawa 1962, s. [4].

¹⁸ Zob. F. Gostkowski, *Zagadnienia prawne w księgarstwie*, Warszawa 1960, s. [2]; T. Hussak, *Poradnik kolportera*, Warszawa 1960, s. [4].

Ilustracja 1–2. Jedne z pierwszych pozycji serii „Biblioteka Księgarza” wydane w 1960 r.
Źródło: fot. autora.

Wariant drugi znaku serii to prosty napis umieszczony u góry okładki. Tego typu oznaczenie cyklu zastosowano m.in. w publikacji *Wydawnictwa artystyczne* autorstwa Celestyna Kwietnia (Warszawa 1962). Inna możliwość to całkowity brak oznaczenia serii na okładce. Przykładem takiego opracowania graficznego jest pozycja *Płyta gramofonowa* Mariana Mazowieckiego (Warszawa 1962). Właśnie od roku 1962 brak jednolitych elementów graficznych spójnych dla całej serii. Być może był to efekt powierzenia od tego roku procesu wydawniczego różnym oficynom.

Ilustracja 3–4. Wydawnictwa z serii „Biblioteka Księgarza” wydane w 1962 r.
Źródło: fot. autora.

W przypadku braku oznaczenia na okładce elementem wyróżniającym serii pozostaje jej nazwa ulokowana u góry strony tytułowej. O przynależności poszczególnych pozycji do cyklu wydawniczego świadczy także zwrot „Stowarzyszenie Księgarzy Polskich »Biblioteka Księgarza« pod redakcją ogólną Stanisława Malawskiego” lub „Redaktor »Biblioteki Księgarza« *Stanisław Malawski*” zamieszczony na stronie redakcyjnej¹⁹.

Seria była wydawana przez różne wydawnictwa. Najwięcej, bo aż cztery pozycje, opublikowano we współpracy z Państwowym Wydawnictwem Literatury Popularno-Naukowej „Wiedza Powszechna”. Oficyna ta powstała w 1952 r. w wyniku wydzielenia ze Spółdzielni Wydawniczej „Czytelnik”, istniejącej tam od 1946 r. redakcji wydawnictw seryjnych pod nazwą „Wiedza Powszechna”. Redakcja ta w latach 1946–1951 opublikowała 619 zeszytów w serii „Wiedza Powszechna”. Po przekształceniach nowe wydawnictwo w pierwszym okresie koncentrowało się na publikowaniu broszur specjalizacyjnych o charakterze szkoleniowym i światopoglądowym. Dopiero od 1956 r. oficyna wydawała przede wszystkim pozycje popularno-naukowe, inicjując takie serie, jak „Z Historii Nauki” czy „Ludzie Nauki”. „Wiedza Powszechna” stała się wydawnictwem uniwersalnym, koncentrującym się na popularyzacji różnych dziedzin wiedzy poprzez leksykony i encyklopedie tematyczne oraz na wspomaganiu nauki języków obcych, dzięki słownikom i innym materiałom pomocniczym²⁰.

Niewiele mniej, bo trzy pozycje „Biblioteki Księgarza” SKP wydało przy współudziale Państwowych Wydawnictw Szkolnictwa Zawodowego (dalej: PWSZ). Oficyna ta powstała w 1951 r. w reakcji na rozbudowę sieci zasadniczych szkół zawodowych oraz organizację licznych techników. PWSZ publikowały rocznie około 200 podręczników z zakresu budownictwa, elektryczności, nauk matematyczno-przyrodniczych i humanistycznych czy pedagogiki i szkolenia zaocznego²¹.

Pojedyncze tytuły cyklu zostały wydane przez Zarząd Główny SKP oraz Wydawnictwo „Arkady”. Ta ostatnia oficyna powstała w 1957 r. z połączenia Wydawnictwa „Budownictwo i Architektura” z Państwowym Wydawnictwem „Sztuka”. Nowa oficyna miała za zadanie wydawanie pozycji z zakresu literatury technicznej (teoria i projektowanie konstrukcji budowlanych, urbanistyki, planowania przestrzennego i architektury) oraz sztuki. Jej nakładem ukazało się szereg pozycji albumowych z zakresu historii architektury i wielobarwnych reprodukcji. Z biegiem czasu „Arkady” stały się głównym wydawnictwem specjalizującym się w publikacjach z różnych dziedzin sztuki, jak: malarstwo, rzeźba czy architektura²². Być może właśnie ta specjalizacja stała się powodem zlecenia przygotowania pracy C. Kwietnia dla księgarzy zatrudnionych przy sprzedaży publikacji z dziedziny

¹⁹ Por. m.in. F. Gostkowski, op. cit., s. [2] lub S. Malawski, *Obrót księgarski. Organizacja i technika*, Warszawa 1960, s. [4].

²⁰ A. Bromberg, *Książki i wydawcy. Ruch wydawniczy w Polsce Ludowej w latach 1944–1957*, Warszawa 1958, s. 196, 199; L. Biliński, *Książka w Polsce Ludowej. Wydawnictwa i księgarstwo*, Warszawa 1981, s. 58–59, 61.

²¹ A. Bromberg, *Książki i wydawcy. Ruch wydawniczy w Polsce Ludowej w latach 1944–1964. Wydanie nowe zmienne i rozszerzone*, Warszawa 1966, s. 217.

²² Idem, *Książki i wydawcy. Ruch wydawniczy w Polsce Ludowej w latach 1944–1957...*, s. 178–179; L. Biliński, op. cit., s. 64–65.

sztuk plastycznych²³. Liczbę tytułów opublikowanych przez poszczególne oficyny prezentuje tabela 1.

Tabela 1. Wydawcy serii „Biblioteka Księgarza”

Nazwa wydawnictwa	Liczba tytułów
Wiedza Powszechna	4
Państwowe Wydawnictwa Szkolnictwa Zawodowego	3
Wydawnictwo Arkady	1
Stowarzyszenie Księgarzy Polskich Zarząd Główny	1
Razem	9

Źródło: opracowanie własne.

Omawiana seria obejmuje dziewięć publikacji ukazujących się na przełomie lat 1960–1965. W pierwszym roku ukazały się aż cztery tytuły, m.in. *Antykwariat księgarski* Stanisława Tarkowskiego czy *Zagadnienia prawne księgarstwa* Franciszka Gostkowskiego – wszystkie wydane przez „Wiedzę Powszechną”. Po rocznej przerwie w 1962 r. wydano kolejne trzy pozycje cyklu. Dwie we współpracy z PWSZ oraz *Wydawnictwa artystyczne* Celestyna Kwietnia przygotowane przez „Arkady”. Dalsze tytuły serii opublikowano z rocznym opóźnieniem. W 1964 r. ukazało się drugie wydanie pracy T. Hussaka *Poradnik kolportera* przygotowane przez PWSZ, a w 1965 r. – jako ostatnią pozycję serii – Zarząd Główny SKP wydał informator *Polscy pisarze współcześni* opracowany przez Lesława M. Bartelskiego. Szczegółowo liczbę tytułów wydawanych w poszczególnych latach zawiera tabela 2.

Tabela 2. Liczba tytułów serii ukazujących się w poszczególnych latach

Rok	Liczba tytułów
1960	4
1962	3
1964	1
1965	1
Razem	9

Źródło: opracowanie własne.

„Biblioteka Księgarza” nie była drukowana w jednym miejscu. Poszczególne wydawnictwa korzystały z usług różnych zakładów poligraficznych. Najczęściej, bo trzy razy zlecono druk Katowickiej Drukarni Dzielowej. Był to efekt współpracy pomiędzy „Wiedzą Powszechną” a tą drukarnią. Niewiele mniej – dwa razy – skorzystano z usług Chorzowskich Zakładów Graficznych. Tu z kolei druk zlecały PWSZ. Pozostałe publikacje były tłoczone w Katowickich Zakładach Graficznych (Zakład nr 3), w Zakładach Graficznych im. M. Kasprzaka w Poznaniu, Zakładach Wklęsłodrukowych i Introligatorskich RSW „Prasa” w Warszawie czy w Zakładach

²³ C. Kwiecień, op. cit., s. 5.

Foto-Poligraficznych „Ruch” w Warszawie. Liczbę tytułów powielanych w poszczególnych zakładach poligraficznych prezentuje tabela 3.

Tabela 3. Zakłady poligraficzne tłoczące pozycje z serii „Biblioteka Księgarza”

Nazwa drukarni	Liczba tytułów
Katowicka Drukarnia Dzielowa	3
Chorzowskie Zakłady Graficzne	2
Katowickie Zakłady Graficzne Zakł. 3	1
Zakłady Graficzne im. M. Kasprzaka w Poznaniu	1
Zakłady Wklęsłodrukowe i Introligatorskie RSW „Prasa” Warszawa	1
Zakłady Foto-Poligraficzne „Ruch” w Warszawie	1
Razem	9

Źródło: opracowanie własne.

Seria ukazywała się w bardzo zróżnicowanych nakładach od 1,5 do 10 tys. egzemplarzy i nie wiązało się to w żaden sposób z datą wydania poszczególnych publikacji, jak i z ich przeznaczeniem. W mniejszej liczbie, 1,5–2,7 tys. egzemplarzy, ukazały się pozycje przeznaczone dla pracowników księgarni oferujących wydawnictwa specjalistyczne, jak publikacje z zakresu sztuki czy pozycje antykwaryczne (S. Tarkowski, *Antykwariat. Zarys wiadomości*, Warszawa 1960; C. Kwiecień, *Wydawnictwa artystyczne* Warszawa 1962). Jednocześnie praca M. Mazowieckiego, *Płyta gramofonowa* (Warszawa 1962), miała nakład 7721 egzemplarzy, a opracowanie L. M. Bartelskiego, *Polscy pisarze współcześni* (Warszawa 1965), które mogło liczyć na bardzo szerokie grono odbiorców – zaledwie 3 tys. egzemplarzy. W nakładzie 3,5–4 tys. egzemplarzy wydano pozycje o ściśle zawodowym charakterze, przeznaczone dla pracowników wszystkich typów księgarni (F. Gostkowski, *Zagadnienia prawne w księgarstwie*, Warszawa 1960; S. Malawski, *Obrót księgarski. Organizacja i technika*, Warszawa 1960; Stanisław Poleć, *Organizacja i ekonomika Księgarstwa*, Warszawa 1962). Nie tylko największy nakład (10 tys. egz.), ale i wydanie drugie miała jedynie praca T. Hussaka, *Poradnik kolportera* (Warszawa 1960, 1964). W tym wypadku na tak wysoki nakład mogła mieć wpływ osoba autora – T. Hussaka, wieloletniego członka władz kierowniczych Centrali Księgarstwa „Dom Książki”, a także prezesa Stowarzyszenia Księgarzy Polskich.

Jeśli chodzi o objętość poszczególnych pozycji, podobnie jak nakłady nie jest ona ujednolicona. Najmniej stron – zaledwie 60 – liczyła praca *Antykwariat...* S. Tarkowskiego. Pozostałe pozycje można pogrupować. Od 144 do 156 stron miały oba wydania *Poradnika kolportera* T. Hussaka, *Zagadnienia prawne...* F. Gostkowskiego oraz *Wydawnictwa artystyczne* C. Kwietnia. W drugiej grupie publikacji liczących ok. 200 stron można uwzględnić *Płytę gramofonową* M. Mazowieckiego (195 s.) oraz *Polskich pisarzy...* L. M. Bartelskiego (236 s.). Ostatnia grupa to wydawnictwa czterystustronicowe. Taką objętość miała praca S. Malawskiego *Obrót księgarski...* (395 s.) oraz S. Polcia *Organizacja i ekonomika księgarstwa* (391 s.).

„Biblioteka Księgarza” – analiza treściowa

Omawiany cykl wydawniczy powstał przede wszystkim z myślą o wsparciu procesu edukacyjnego przyszłych adeptów zawodu, jak i doskonalenia księgarzy już pracujących w zawodzie. Jednoznacznie świadczą o tym teksty zamieszczone na stronie redakcyjnej siedmiu (z dziewięciu) publikacji informujące o zatwierdzeniu przez Ministerstwo Oświaty poszczególnych pozycji jako książek/materiałów pomocniczych dla uczniów techników księgarskich lub techników ekonomicznych, specjalność księgarska²⁴, przeznaczonych do bibliotek techników księgarskich²⁵ oraz „jako materiał szkoleniowy – dla pracowników sieci księgarskiej »Domu Książki«, zatrudnionych przy sprzedaży i popularyzacji współczesnej literatury polskiej”²⁶.

Jako pierwsza w 1960 r. ukazała się praca S. Tarkowskiego pt. *Antykwariat księgarski...* kierowana do pracowników wyspecjalizowanych działów księgarskich. W publikacji przedstawiono istotę i zadania antykwariatu, omówiono lokalizację i urządzenie tego typu placówki, przybliżono podstawowe kwestie związane z funkcjonowaniem antykwariatu, jak zakup i wycena książek, komis czy aukcje antykwaryczne. Szczególnie pomocne dla księgarzy były zamieszczone w pracy wzory katalogu składowego, kartoteki dezyderatów, kartoteki stałych odbiorców czy przykładowego katalogu antykwarycznego²⁷.

Do pracowników zatrudnionych w wyspecjalizowanych działach księgarni i zajmujących się sprzedażą wydawnictw artystyczno-graficznych skierowana była praca C. Kwietnia *Wydawnictwa artystyczne*. Zawarto w niej opis technik malarских i graficznych, przybliżono historię malarstwa powszechnego i polskiego. Publikacja miała „spełniać w ręku pracowników aparatu sprzedaży rolę poradnika i przewodnika wprowadzającego w zagadnienie sztuk plastycznych”. Dla współczesnego odbiorcy szczególnie wartościowe jest opracowanie zagadnień organizacji zaopatrzenia i sprzedaży wydawnictw artystyczno-graficznych w księgarniach „Domu Książki” oraz przegląd ważniejszych oficyn podejmujących się produkcji tego rodzaju asortymentu²⁸.

Pracownikom punktów sprzedaży płyt gramofonowych, jak i miłośnikom i zbieraczom płyt dedykowana była publikacja M. Mazowieckiego pt. *Płyta gramofonowa*. Praca zawierała wstęp omawiający znaczenie płyty gramofonowej w upowszechnianiu kultury i nauki oraz perspektywy rozwoju handlu płytami. Zamieszczono w niej także ogólny zarys historii muzyki, opis technologii produkcji płyt, jak i urządzeń do ich odtworzenia. Dodatkowo opracowanie obejmowało informacje na temat właściwego zaopatrzenia i wyposażenia punktów sprzedaży płyt oraz zasad reklamy w handlu płytami²⁹.

Do szerokiego grona księgarzy skierowane było opracowanie L. M. Bartelskiego *Polscy pisarze współcześni...* Informator powstał na zlecenie Komisji

²⁴ Por. S. Tarkowski, op. cit., s. [2]; F. Gostkowski, op. cit., s. [2]; M. Mazowiecki, *Płyta gramofonowa*, Warszawa 1962, s. [2]; S. Malawski, *Obrót księgarski...*, s. [4].

²⁵ Por. C. Kwiecień, op. cit., s. [4]; S. Poleć, *Organizacja i ekonomika księgarstwa*, Warszawa 1962, s. [2].

²⁶ L. M. Bartelski, *Polscy pisarze współcześni. Informator dla księgarzy*, Warszawa 1965, s. [2].

²⁷ S. Tarkowski, op. cit., passim.

²⁸ C. Kwiecień, op. cit., s. 5.

²⁹ M. Mazowiecki, op. cit., passim.

Współpracy Związku Literatów Polskich z „Domem Książki” i miał za zadanie ułatwić orientację w stanie polskiej literatury współczesnej. Publikacja obejmowała 600 nazwisk poetów, prozaików dramaturgów, krytyków i wybitnych tłumaczy, a także autorów książek dla dzieci i młodzieży. Informacje biograficzne zostały zaczerpnięte z ankiet personalnych Związku Literatów Polskich, a opisy bibliograficzne z katalogu Biblioteki Uniwersytetu Warszawskiego. Jak informował we wprowadzeniu sam autor, była to – „ze względu na liczbę haseł pierwsza tego rodzaju pozycja w okresie powojennym”³⁰.

Ogólnym problemom księgarskim poświęcona była publikacja F. Gostkowskiego *Zagadnienia prawne w księgarstwie*. Autor postawił sobie za cel zapoznanie pracowników księgarskich z aktami normatywnymi ściśle związanymi z funkcjonowaniem państwowego przedsiębiorstwa handlowego. Poruszył takie kwestie, jak organizacja Centrali Księgarstwa „Dom Książki” i innych jednostek występujących w obrocie, odpowiedzialność majątkowa pracowników, prawo pracy czy prawo lokalowe³¹.

Do wszystkich księgarzy i kandydatów do zawodu skierowana była także publikacja S. Malawskiego *Obrót księgarski...*, która szczegółowo omawiała organizację dystrybucji wydawnictw, to jest strukturę jednostek funkcjonujących „na szczeblu detalu i hurtu księgarskiego”. W prawie czterystustronicowej pracy wiele miejsca poświęcono kwestii bazy materiałowo-technicznej księgarstwa, czyli pomieszczeniom księgarskim i ich urządzeniu. Ostatnie omówione w niej zagadnienia dotyczyły organizacji drogi książki z produkcji do miejsca zakupu przez konsumenta i związane z tym operacje handlowe³².

Podobny charakter miało opracowanie S. Połcia *Organizacja i ekonomika księgarstwa*. Treść tej publikacji obejmowała takie kwestie, jak organizacja ruchu wydawniczego w Polsce czy też powstanie księgarstwa społecznego i rozwój księgarstwa państwowego. Na około czterystu stronach zawarto również zagadnienia obrotu towarowego, bazy materiałowo-technicznej, sprawy pracy i płac, cen, marży, gospodarkę finansową księgarni państwowych, planowania i obowiązującej wówczas sprawozdawczość. Było to kompendium wiedzy obowiązkowej dla każdego pracownika księgarni „Domu Książki”³³.

Na specyficznego czytelnika mogła liczyć praca T. Hussaka, *Poradnik kolportera*. Kolporterem książki mógł zostać każdy społeczny działacz zaangażowany w upowszechnianie książki w swoim środowisku. Szczególną odmianą kolportażu był kolportaż zakładowy – forma sprzedaży, która rozwinęła się w Polsce na początku lat 50. XX w. dzięki poparciu władz politycznych oraz dzięki aktywnej pomocy organizacji młodzieżowych i związków zawodowych. Opracowanie Hussaka miało za zadanie przybliżenie tej formy sprzedaży i warunków współpracy z siecią kolporterską. Autor zamieścił w publikacji instrukcję dla kolporterów przygotowaną przez Centralę Księgarską „Dom Książki”, wzór ramowej umowy kolporterskiej oraz dodatkowo wyciąg z wytycznych Naczelnej Organizacji Technicznej, Central-

³⁰ L. M. Bartelski, op. cit., s. [3].

³¹ F. Gostkowski, op. cit., passim.

³² S. Malawski, *Obrót księgarski...*, s. 5.

³³ S. Połć, op. cit., passim.

nej Rady Związków Zawodowych oraz Komitetu Centralnego Związku Młodzieży Socjalistycznej dotyczących upowszechniania książki i prasy technicznej przez kolporterów zakładowych³⁴. Wydanie drugie tej pracy zostało wzbogacone o krótką historię rozwoju ruchu kolporterskiego w Polsce oraz m.in. o przykłady obliczania prowizji kolportera³⁵.

Wszystkie pozycje z serii „Biblioteka Księgarza” w mniejszym lub większym stopniu wspomagały kształcenie adeptów zawodu i doskonalenie zawodowe księgarzy. W niektórych przypadkach wybiegały poza program nauczania szkół księgarskich, w którym do zawodowych przedmiotów księgarskich zaliczano księgoznawstwo, bibliografię księgarską, reklamę i propagandę książki, podstawy rachunkowości księgarskiej oraz ekonomikę i organizację księgarstwa³⁶. Pozycje takie, jak S. Maławskiego *Obrót księgarski...* czy S. Polcia *Organizacja i ekonomika księgarstwa* ściśle odzwierciedlały program nauczania, ale już C. Kwietnia *Wydawnictwa artystyczne* czy M. Mazowieckiego *Płyta gramofonowa* dostarczały wiadomości wybiegających poza szkolne minimum.

Podsumowanie

„Biblioteka Księgarza” to nietypowa seria wydawnicza firmowana przez SKP, ale wydawana przez różne oficyny wydawnicze. Cykl pozbawiony jest spójnej – jednolitej dla wszystkich publikacji – szaty graficznej, co sprawia trudności w identyfikacji pozycji zaliczanych do serii. Publikacje mają proste opracowanie graficzne wynikające z ich edukacyjnego charakteru, ale i – zapewne – ograniczonych możliwości technicznych polskiego drukarstwa lat 60. XX w. Jeśli pojawiają się ilustracje, to są to różnego rodzaju schematy i rysunki objaśniające omawiane zagadnienia. Bardziej wysmakowane elementy graficzne zostały zastosowane jedynie w pracy M. Mazowieckiego *Płyta gramofonowa*, w której poszczególne partie tekstu rozpoczynają się inicjałami zaprojektowanymi przez Tadeusza Dworżańskiego, oraz w publikacji *Wydawnictwa artystyczne* C. Kwietnia, w której zamieszczono 8 reprodukcji (w tekście i luzem). Nie jest to zatem seria warta zapamiętania ze względu na opracowanie graficzne.

Wartość merytoryczna publikacji wydanych w ramach „Biblioteki Księgarza” nie odpowiada współczesnym wymogom kształcenia księgarzy. Jedynie opracowanie L. M. Bartelskiego *Polscy pisarze współcześni...* doczekało się kilku nowych wersji, jak *Polscy pisarze współcześni. Informator 1944–1970* (Warszawa: Agencja Autorska, 1972), *Polscy pisarze współcześni. Informator 1944–1974* (Warszawa: Wydawnictwa Artystyczne i Filmowe, 1977), czy *Polscy pisarze współcześni 1939–1991. Leksykon* (Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 1995) i przynajmniej w jakimś częściowym zakresie jest nadal wykorzystywane.

³⁴ T. Hussak, *Poradnik kolportera*, Warszawa 1960, passim. Na temat pierwszych instrukcji „Domu Książki” i początków działalności kolporterów zob. W. A. Ciszewska, *Kolportaż zakładowy i instrukcje „Domu Książki” z lat 1950–1951*, [w:] *Książka, biblioteka, informacja. Między podziałami a wspólnotą* V, red. J. Dziennikowska i M. Olczak-Kardas, Kielce 2016, s. 161–172.

³⁵ T. Hussak, *Poradnik kolportera*. Wyd. drugie poprawione i uzupełnione, Warszawa 1964, passim.

³⁶ J. Penkala, op. cit., s. 4; T. Hussak, *Dorobek kształcenia...*, s. 57.

Z perspektywy czasu ten cykl wydawniczy ma wartość przede wszystkim dla bibliologów zajmujących się badaniem organizacji i zasad funkcjonowania placówek „Domu Książki”. Zamieszczone w poszczególnych pozycjach informacje dotyczące m.in. schematów organizacyjnych ekspozytur wojewódzkich „Domu Książki”³⁷, organizacji sprzedaży wysyłkowej³⁸ czy zasad zawartych w regulaminie dla zbywających i nabywających książki w antykwariatach „Domu Książki”³⁹ mogą być wykorzystane przy opracowaniu poszczególnych zagadnień związanych z funkcjonowaniem placówek księgarskich w dobie Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej. „Biblioteka Księgarza” jest zatem pewnego rodzaju kompendium podstawowej wiedzy o tym, jak wyglądała organizacja sprzedaży książek w minionej epoce.

³⁷ S. Poleć, op. cit., s. 55.

³⁸ S. Malawski, *Obrót księgarski...*, s. 223–231.

³⁹ S. Tarkowski, op. cit., s. 58–59.

Aneks

„Biblioteka Księgarza”

Wykaz obejmuje wszystkie pozycje opublikowane w ramach serii „Biblioteka Księgarza” uporządkowane według daty wydania, a w obrębie roku według alfabetu tytułu. Opis bibliograficzny, sporządzony z autopsji, składa się z następujących elementów: tytuł, autor, autor opracowania graficznego, miejsce wydania, instytucja sprawcza, objętość, ilustracje, format.

1960

1. *Antykwariat księgarski* / Stanisław Tarkowski; okładkę projektował Janusz Kaczkowski. – Warszawa: „Wiedza Powszechna”, 1960. – 58, [2] s.; 21 cm
2. *Obrót księgarski. Organizacja i technika* / Stanisław Malawski; okładkę projektował Janusz Kaczkowski. – Warszawa: „Wiedza Powszechna”, 1960. – 394, [1] s.; 21 cm
3. *Poradnik kolportera* / Tadeusz Hussak; okładkę projektował Janusz Kaczkowski. – Warszawa: „Wiedza Powszechna”, 1960. – 131, [13] s.; 21 cm
4. *Zagadnienia prawne w księgarstwie* / Franciszek Gostkowski; okładkę projektował Janusz Kaczkowski. – Warszawa: „Wiedza Powszechna”, 1960. – 153, [3] s.; 21 cm

1962

1. *Organizacja i ekonomika księgarstwa* / Stanisław Poleć; okładkę projektował Krzysztof Racinowski. – Warszawa: Państwowe Wydawnictwa Szkolnictwa Zawodowego, 1962. – 390, [1] s.; 21 cm; il.
2. *Płyta gramofonowa* / Marian Mazowiecki; okładkę projektował Włodzimierz Krusiewicz; inicjały projektował Tadeusz Dworżański. – Warszawa: Państwowe Wydawnictwa Szkolnictwa Zawodowego, 1962. – 194, [1] s.; 21 cm; il.
3. *Wydawnictwa artystyczne* / Celestyn Kwiecień; okładkę projektował Józef Kowalewski. – Warszawa: Wydawnictwo Arkady, 1962. – 143, [1] s.; 21 cm; il.; 4 tabl.

1964

1. *Poradnik kolportera* / Tadeusz Hussak; okładkę projektował Tadeusz Dworżański. – Wyd. 2 poprawione i uzupełnione. – Warszawa: Państwowe Wydawnictwa Szkolnictwa Zawodowego, 1964. – 149, [1] s.; 21 cm; il.

1965

1. *Polscy pisarze współcześni: informator dla księgarzy* / Lesław M. Bartelski. – Warszawa: Stowarzyszenie Księgarzy Polskich. Zarząd Główny: na zlec. Komisji Współpracy Związku Literatów Polskich i „Domu Książki”, 1965. – 236 s.; 21 cm

Bibliografia

Bartelski, Lesław M. 1965. *Polscy pisarze współcześni. Informator dla księgarzy*. Warszawa: Stowarzyszenie Księgarzy Polskich. Zarząd Główny.

Bieszczad, Jan. 1971. „O utrzymanie wydziałów księgarskich w szkołach handlowych”. *Księgarz* (1): 30–31.

Biliński, Lucjan. 1981. *Książka w Polsce Ludowej. Wydawnictwa i księgarstwo*. Warszawa: Centrum Ustawicznego Kształcenia Bibliotekarzy.

Birkenmajer, Aleksander, Bronisław Kocowski, Jan Trzynadłowski, kom. red. 1971. *Encyklopedia wiedzy o książce*. Wrocław–Warszawa–Kraków: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.

Bromberg, Adam. 1958. *Książki i wydawcy. Ruch wydawniczy w Polsce Ludowej w latach 1944–1957*, Warszawa: Państwowy Instytut Wydawniczy.

Bromberg, Adam. 1966. *Książki i wydawcy. Ruch wydawniczy w Polsce Ludowej w latach 1944–1964. Wydanie nowe zmienione i rozszerzone*. Warszawa: Państwowy Instytut Wydawniczy.

Ciszewska, Wanda A. 2016. „Kolportaż zakładowy i instrukcje „Domu Książki” z lat 1950–1951”. W *Książka, biblioteka, informacja. Między podziałami a wspólnotą*. V, red. Jolanta Dziennikowska i Monika Olczak-Kardas, 161–172. Kielce: Uniwersytet Jana Kochanowskiego.

Cygańska, J. 1976. „Seria”. W *Encyklopedia współczesnego bibliotekarstwa polskiego*, red. Karol Głombowski, Bolesław Świdorski, Helena Więckowska, 270. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.

Czapnik Grzegorz, Zbigniew Gruszka przy współpracy Hanny Tadeusiewicz, oprac. 2011. *Podręczny słownik bibliotekarza*. Warszawa: Wydawnictwo SBP.

Dippel, Stefan. 1976. *O księgarzach, którzy przeminęli*, Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.

Godecki, Stanisław. 1971. „Pomaturalne szkoły i podyplomowe studia księgarskie”. *Księgarz* (1): 23–29.

Gostkowski, Franciszek. 1960. *Zagadnienia prawne w księgarstwie*. Warszawa: Wiedza Powszechna.

Hussak, Tadeusz. 1960. *Poradnik kolportera*. Warszawa: Wiedza Powszechna.

Hussak, Tadeusz. 1964. *Poradnik kolportera*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwa Szkolnictwa Zawodowego.

Hussak, Tadeusz. 1971. „Referat przewodniczącego Zarządu Głównego SKP”. *Księgarz* (2): 2–11.

Hussak, Tadeusz. 1977. „Doskonalenie modelu kształcenia i dokształcania księgarzy w Polsce”. *Księgarz* (1): 21–27.

Hussak, Tadeusz. 1999. *Księgarstwo bliskie czytelnikom. Nie zmarnowaliśmy szansy...*, Olsztyn: Książnica Polska.

Hussak, Tadeusz. 2004. *Byliśmy służbą społeczną... (Rzecz o Stowarzyszeniu Księgarzy Polskich)*, Olsztyn: Wers.

Hussak, Tadeusz. 2010. *Dorobek kształcenia księgarzy (60 lat istnienia szkół księgarskich)*, Warszawa: nakładem Autora.

Jagła, Michał. 1954. *Zarys bibliografii księgarskiej*. Warszawa: Centralny Zarząd Księgarstwa.

Karkowski, Bogumił. 2010. „Malawski Stanisław”. W *Słownik pracowników książki polskiej. Suplement III*, red. Hanna Tadeusiewicz z udziałem Bogumiła Karkowskiego, 103. Warszawa: Wydawnictwo SBP.

Kłossowski, Andrzej. 1984. *Tradycje polskich organizacji księgarskich*. Warszawa: ZG Stowarzyszenia Księgarzy Polskich.

„Kronika Stowarzyszenia”. 1981. *Księgarz* (3): 68.

Kwiecień, Celestyn. 1962. *Wydawnictwa artystyczne*. Warszawa: Wydawnictwo Arkady.

Malawski, Stanisław. 1960. *Obrót księgarski. Organizacja i technika*. Warszawa: Wiedza Powszechna.

Malawski, Stanisław. 1964. „Państwowe szkolnictwo księgarskie”. *Księgarz* (3): 15–25.

Mazowiecki, Marian. 1962. *Płyta gramofonowa*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwa Szkolnictwa Zawodowego.

Morawska, Aniela. 1971. *Serie wydawnicze w Polsce Ludowej*. Warszawa: Wiedza Powszechna.

Nieć, Grzegorz. 2012. „Antykwariaty Przedsiębiorstwa Państwowego „Dom Książki” w latach 1951–1989 w świetle polskiej prasy księgarskiej”. *Roczniki Biblioteczne* 56: 137–171.

Penkala, Jerzy. 1977. „System kształcenia i doskonalenia zawodowego kadr księgarskich w PRL”. *Księgarz* (1): 2–13.

Poleć, Stanisław. 1962. *Organizacja i ekonomika księgarstwa*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwa Szkolnictwa Zawodowego.

Serie wydawnicze. Informacja o publikacjach seryjnych w polskim ruchu wydawniczym. Do użytku wewnętrznego. 1962. Warszawa: Min. Kultury i Sztuki – Departament Wydawnictw.

Tarkowski, Stanisław. 1960. *Antykwariat księgarski*. Warszawa: Wiedza Powszechna.

Wojnowski, T., A. Fijałek. 1947. „Szkolenie pracowników”. *Biuletyn Księgarstwa Spółdzielczego* (2): 32.

Data przesłania artykułu do Redakcji: 8 V 2017

Data akceptacji artykułu przez Redakcję: 6 VII 2017

Wanda A. Ciszewska

Nicolaus Copernicus University in Toruń. Institute of Information Science
and Book Studies

e-mail: tai@umk.pl

ORCID ID: 0000-0001-8716-9869

Dr hab. Wanda A. Ciszewska is an adjunct in the Section of Old and Contemporary Books of the Institute of Scientific Information and Bibliology of Nicolaus Copernicus University in Toruń. She does research on the functioning of the movement of editors and librarians both in the historical and contemporary context. Her research interests also include questions connected with editing and esthetics of publications. She is the author of the monograph *Książka w Toruniu w latach 1945–1950. Ruch wydawniczo-księgarski* (Toruń 2005) and *Skażone władzą. Ruch wydawniczo-księgarski na Kujawach i Pomorzu w latach 1945–1956* (Toruń 2015). She is also the scientific editor in *Toruńskie Studia Bibliologiczne*.

“The library of the bookseller” – the source of information about bookshops operating in the times of the Polish People’s Republic

K

ey words: *Biblioteka Księgarza*, bookseller, vocational education, publishing series, the Association of Polish Booksellers

S

ummary. *Biblioteka Księgarza* is the publishing series administered by the Association of Polish Booksellers, but published by various publishing houses such as Wiedza Powszechna and Państwowe Wydawnictwa Szkolnictwa Zawodowego. The series came out in the years 1960–1965 and included nine units useful in the education of future booksellers. The publications have a simple graphic layout. The series have been almost entirely forgotten, but the nine publications are now the source of information about how bookshops operated during the times of the Polish People’s Republic. The information, which may be used in discussions about various aspects connected with the sale of books in the communist times, concern the organizational composition of the Headquarters of Booksellers “Dom Książki”, the organization of mail order sales, and the calculation of the margin for distributors.

Wanda A. Ciszewska

Nikolaus-Kopernikus-Universität Toruń. Institut für Informations- und Buchwissenschaft

e-mail: tai@umk.pl

ORCID ID: 0000-0001-8716-9869

Dr. habil. Wanda A. Ciszewska ist Dozentin in der Abteilung des Alten und Modernen Buches des Instituts für Wissenschaftliche Information und Bibliologie an der Nikolaus-Kopernikus-Universität in Thorn. Ihre Forschungsinteressen beziehen sich auf die Verlagsbewegung sowohl im historischen als auch im modernen Zusammenhang sowie auf die Fragen des Editionswesens und der Ästhetik von Publikationen. Sie ist Autorin von den folgenden Monografien: *Książka w Toruniu w latach 1945–1950. Ruch wydawniczo-księgarski* [Das Buch in Thorn in den Jahren 1945–1950. Die Verlagsbewegung] (Toruń 2005); *Skażone władzą. Ruch wydawniczo-księgarski na Kujawach i Pomorzu w latach 1945–1956* [Der Macht ausgesetzt. Die Verlagsbewegung in Kujawien und Pommern in den Jahren 1945–1956] (Toruń 2015); und wissenschaftliche Redaktorin der Zeitschrift „Toruńskie Studia Bibliologiczne“.

„Biblioteka Księgarza“ als eine Quelle zur Untersuchung des Tätigkeitsbereichs von den Buchhandlungen der Volksrepublik Polen

S **tichworte:** „Biblioteka Księgarza“, Buchhändler, Berufsausbildung, Verlagsreihen, Verband der BuchhändlerInnen in Polen

Z **usammenfassung.** Die Veröffentlichungen unter dem Namen „Biblioteka Księgarza“ gehören zu einer Verlagsreihe, die vom Verband der BuchhändlerInnen in Polen herausgegeben wurde und in den Jahren 1960–1965 in verschiedenen Verlagshäusern wie Wiedza Powszechna oder Państwowe Wydawnictwa Szkolnictwa Zawodowego erschien. Sie umfasste insgesamt neun Publikationen, die bei der Bildung der künftigen BuchhändlerInnen behilflich waren. Sie zeichnen sich durch eine einfache Bildgestaltung aus, was aus ihrem bildenden Charakter hervorgeht. Diese Verlagsaktion, die einige Jahre hindurch dauerte, wurde inzwischen fast völlig vergessen, aber die Publikationen, die doch erschienen sind, gelten heute als Informationsquellen über die Buchhandlungen der Volksrepublik Polen. Die in den einzelnen Bearbeitungen angeführten Angaben u. a. zur Organisationsstruktur der Buchhandlungszentrale „Dom Książki“, zum organisierten Versandverkauf oder zur Berechnung der Austrägermarge können bei der Erläuterung verschiedener Fragen, die mit der Struktur des Buchverkaufs in der vergangenen Epoche verbunden sind, behilflich sein.